

La Convenziun da l'Onu

ILS DRETGS DALS UFFANTS EN NOSS MINTGADI

**Per
tai!**

**PRO
JUVEN
TUTE**

Tge è la Convenziun da l'Onu davart ils dretgs da l'uffant?

La Convenziun davart ils dretgs da l'uffant è ina cunvegna da l'Organisaziun da las Naziuns unidas (Onu). Ils dretgs dals uffants e giuvenils en la vegliadetgna da 0 enfin 18 onns èn fixads en 54 artitgels. En il center stat la protecziun, la promoziun e la participaziun dals uffants en la societad.

Co vegn la convenziun applitgada?

La convenziun è ina part integrala dal dretg svizzer. Quai vul dir ch'il stadi s'oblighescha da sustegnair las famiglias en lur incumbensas d'educaziun – cun leschas e purschidas adequatas - senza restrenscher ils dretgs dals geniturs. La convenziun na sa lascha dentant betg realisar sulettain sin plaun guvernamental. Ella sto vegnir resguardada dapertut là nua ch'ils uffants vivan: en famiglia, en scola, en vischnanca, en il quartier.

Tgi sa participescha?

Tut ils stadis dal mund – danor ils Stadis Unids da l'America e Somalia – han ratifitgà la cunvegna. La Svizra fa part da la convenziun dapi ils 24 da favrer 1997.

Tut ils uffants han ils medems dretgs (artigel 2)

Mintga uffant è different. Ma tut ils uffants han ils medems dretgs. Nagin na dastga vegnir dischavantagià sin fundament da sia schlattaina, sia color da la pel, sia derivanza, sia lingua u sia religiun.

Amir sauta

La famiglia dad Amir vegn da la Nigeria, ma viva dapi blers onns en Svizra. Cura ch'el vul ir cun ses amis a la disco d'uffants en vischnanca, laschan ils giuvens che fan controlla a la porta entrar mo ses collegas: la disco saja gia plaina.

Amir sa dosta. El smina che l'argument dal plaz è mo ina stgisa. Ses amis sustegnan el – uschè ditg fin che era Amir dastga ir a sautar. La saira raquinta el a ses geniturs quai ch'è capità. Els infurmeschan ils organisaturs da la disco d'uffants. In'emna pli tard chatta Amir ina perstgisa en la chascha da brevs.

Il dretg d'avair in num ed ina naziunalitad (artitgel 7)

Mintga uffant ha il dretg d'avair in num ed ina naziunalitad. Ed el ha il dretg d'enconuscher ses geniturs.

Ina famiglia, trais nums

Il postin enconuscha en il fratemp ils commembers da la famiglia, ma auters èn adina puspè irritads: Pertge datti en questa famiglia trais nums?

Arthur ha num Menn, sco ses bab che viva separà da la famiglia. Sia mamma è maridada per la segunda giada. Ella porta puspè ses num da matta, Uffer. Il padraster dad Arthur ha num Andreas Soliva. Arthur ha plaschair ch'el ha num sco ses bab. Uschia sa senta el collià cun el, era sch'els n'èn betg mintga di ensemen. .

Il dretg da betg vegnir separà dals geniturs (artitgel 9)

Is uffants na dastgan betg vegnir separads da lur geniturs cunter lur voluntad – danor en cas da maltractament u negligentscha. Mintga uffant ha il dretg da tgirar il contact cun tuts dus geniturs.

E tge èsi cun bab?

Il geniturs da Livio e Catrina sa laschan sparter. Els èn gia sa cunvegnids ch'is uffants restan tar la mamma. Il fragliuns èn inquietads: pon els insumma anc vesair il bab suenter il divorzi?

Ensemen cun ina mediatura regleschan els quatter lur avegnir: il bab guarda dals uffants mintga segunda fin d'emna e mintgamai la mesemna saira. Livio e Catrina èn levgiads: il bab na svanescha betg or da lur vita.

Il dretg d'exprimer sia opiniun e da vegnir tadlà (artitgel 12)

Cura ch'ils geniturs prendan decisiuns, èn savens era ils uffants pertutgads. Perquai ha mintga uffant il dretg d'exprimer sia opiniun e quella duess, sche pussaivel, vegnir resguardada.

(Betg) in cas cler

Per ils geniturs da Simona èsi cler: lur figlia duai far in emprendissadi da vendidra en ilmanaschi da famiglia. Quai na po Simona dentant betg s'imaginar.

Sia passiuun èn ils uffants e perquai vegniss ella gugent educatura d'uffants pitschens. Ils geniturs n'èn betg intgantads da quest'idea ed els èn plitost sceptics, schebain Simona chatta insumma ina plazza d'emprendissadi. Els prendan dentant serius il giavisch da lur figlia e motiveschan Simona da contactar la cussegliaziun da professiun e da carriera per in emprim scleriment.

Il dretg a la libertad da patratg, da conscienza e da religium (art.14)

Ils patratgs e la cardientscha da mintga uffant ston vegnir respectads.

L'uraziun dad Anna

En la famiglia dad Anna èsi usità da far in'uraziun da maisa. Ils geniturs dal di na fan dentant betg uraziun. Anna è irritada e na sa betg co ch'ella duai sa cumportar.

Ella vules era en la famiglia dal di far in'uraziun avant che mangiar, ma ella na ristga betg d'exprimer quest giavisch. Rin ils auters uffants ora ella? Cura ch'il bab vegn l'auter di per ella, raquinta el als geniturs dal di tge che occupa sia figlia. La mamma dal di fa ina proposta: co fissi sche tuts ensemen – era ils uffants – ponderassan co che Anna pudess urar en tutta ruassaiudad avant che mangiar? Questa idea plascha ad Anna. Gia sin via a chasa fa ella patratgs

Il dretg a la libertad da reuniun (artitgel 15)

Ils uffants han il dretg da s'inscuntrar cun auters e da sa reunir paschaivlamain.

Paula vul esser da la partida

Mintga mesemna s'inscuntra ina grupp da mattas en la chasa da giuventetgna. Paula vuless era esser da la partida, ma ses bab n'è betg d'accord.

El n'ha betg in bun sentiment da laschar ir sia figlia ad in inscunter ch'el n'enconuscha betg. Paula declera ad el pertge ch'ella vuless uschè gugent esser da la partida: las mattas planiseschan ina represchentaziun da teater. Las emprovas cumenzan l'emna proxima e gist oz vegnan repartidas las rollas! Ussa chapescha il bab il giavisch da Paula. Ed ussa po el era s'imaginar pli concretamain tge che questa «grupp da mattas» fa. Suenten ch'els han decidì comunablamain cura che Paula sto puspè esser a chasa, lascha el ir ella cun in bun sentiment.

Il dretg a la sfera privata (artitgel 16)

Ils uffants han il dretg d'avair secrets ed ina vita privata: naging na dastga sfugatar en lur chaussas personalas, tadlar dascusamain lur discurs, leger lur diari u lur brevs.

La mailbox da Nina è tabu!

Nina ha 12 onns. Dapi in temp discorra ella fitg pauc. Ella sa serra en sia chombra, scriva e trametta e-mails.

La mamma fa quitads. Ella sa: in sguard en la mailbox da Nina bastass per savair tge secret che Nina ha. Ma ella na vul betg penetrar en la sfera privata da sia figlia. Ina saira prenda ella curaschi e tschertga il discurs. L'emprim targlina Nina, respunda mo cun paucs pleds. Pli tard raquinta ella a sia mamma da la gronda dispita tranter las mattas da sia classa.

Il dretg a la protecziun da maltractaments (artitgel 19)

Ils uffants ston vegnir protegids da violenza, maltractament, explotaziun e negligentscha – cun leschas e cun purschidas d'agid e d'accumpagnament per uffants e creschids.

La tema da Pascal

Cura ch'il bab da Pascal ha bavi memia bler, vegn el violent. Alura sbragia el si per Pascal, e mintgatant dat el schizunt fridas ad el.

Ina saira èsi uschè nausch che Pascal curra tar sia vischina. Dunna Casura è l'emprim mument surpraisa e tementada. Ella lascha cridar il mat; cura ch'el è puspè sa calmà in pau, lascha ella raquintar el. Pascal è levgià; finalmain po el discurrer avertamain sur da quai ch'è capità. Ma sia tema è anc adina qua. Co duai quai ir vinavant? Dunna Casura empermetta a Pascal da discurrer cun sia mamma. Ed ella encureschescha el da tschertgar agid professiunal sur il numer da telefon 147. La tema d a Pascal n'è anc betg svanida. Ma el ha per l'emprima giada la speranza ch'insatge sa midia.

Il dretg a la megra sanadad pussaivla (artitgel 24)

Tut ils uffants han il dretg da viver en buna sanadad. Perquai duain els pudair sa nutrir correctamain, durmir sufficientamain, survegnir in bun tractament medical, disponer d'infurmaziuns davart la prevenziun d'accidents e savair tge ch'è bun per lur sanadad e tge betg.

Robin e Raul èn sulets a chasa

Durant l'emna èn Robin e Raul sulets a chasa sur mezdi. Per ordinari mangian els chips e liongias davant la televisiun.

Da mezdi na po la mamma betg ir davent da ses plaz da lavur; per il mument n'ha ella nagin'autra plazza en vista. Ella cuschina la saira per ils dus mats. Ma ella fa quitads perquai ch'ella sto laschar els da mezdi sulets a chasa e perquai ch'els mangian uschia nuncontrolladamain. Sia vischnanca da domicil na porscha ni ina canorta ni ina maisa da mezdi. A la saira da geniturs en scola tematisescha ella la maisa da mezdi. Ella è surpraisa d'udir che auters geniturs sustegnan sia proposta.

Il dretg a la furmaziun (artitgel 28)

Tut ils uffants han il dretg a la furmaziun ed a medemas schanzas: la scola elementara sto esser obligatorica e gratuita. Tgi che ademplescha las premissas duai pudair far ina scola cuntinuanta – independentamain dal budget da la famiglia.

Tgi duai pajar quai?

Agon ha fatg cun bunas notas l'examen d'admissiun per il gimnasi. Sia mamma na po betg propi sa legrar da quai – ella educescha ses figl suletta e sto vegnir tras cun paucs daners.

Co duai ella pajar l'abunament dal tren, las tschaveras en la mensa, ils viadis da classa ed ils cudeschs? Agon vul ir per tut pretsch en il gimnasi. Ses scolast da classa sustegna quest giavisch. Durant il discurs da geniturs explitgescha el a la mamma dad Agon co ch'ella po far ina dumonda per stipendis.

Il dretg al temp liber, al gieu ed a la recreaziun (artitgel 31)

Mintga uffant ha il dretg al temp liber, al gieu ed a la recreaziun. E mintga uffant po sa participar a la vita culturala ed artistica da la societad.

Timo vegn pli tard

Tut ils uffants da la surbajegiada fan termagls en la curt. Mo Timo manca: el prenda la vaschella e la pusada giud maisa e la metta en la maschina da lavar giu. Quai è sia lavur suenter gentar.

Bain, Timo ha era il dretg da jugar. Ma el sto l'emprim ademplir in'obligaziun. I na porta nagut da tugnar, il mat dad otg onns enconuscha la cunvegna: l'emprim la cuschina, suenter il gieu. Suenter in quart d'ura è el pront: la maisa traglisch, la vaschella è en la maschina e Timo tira en ils chalzers da gimnastica per ir giadora.

Il dretg da vegnir protegì d'abus sexuals (artitgel 34)

Mintga uffant ha il dretg da vegnir protegì d'abus sexuals. La prostituziun e represchentaziuns pornograficas èn scumandadas.

Andi, l'ami da l'Internet

Laila conversescha mintga di en in chat. En l'Internet ha ella emprendi d'enconuscher Andi. Suenten ina conversaziun intensiva vul el ussa inscuntrar ella «live».

Laila sa fitg pauc dad Andi. Mo ch'el è in fotograf amatur passiuà e vuless fotografar ella. Quai na plascha betg als geniturs da Laila. Els infurmeschan lur figlia davart ils privels da talas amicizias en l'Internet. La matta da 14 onns vegn malsegira. Ella è d'accord che ses bab l'accumpogna al rendez-vous en il restaurant ed infurmescha Andi. A quel na para quai betg da plaschair: el na s'annunzia betg pli tar Laila.

Photos frontpage, pages 8, 13: Alessandro Della Bella

Other photos: Barbara Keller

Co pudain nus creschids ans engaschar en il mintgadi per ils dretgs dals uffants?

Integrar ils uffants en las decisiuns che pertutgan els:

- Laschar planisar ils uffants las vacanzas u las excursiuns ed alura decider communablamain.
- Resguardar las propostas dals uffants per endrizzar lur chombra ed als gidar a realizar ellas.
- Elavurar en scola communablamain il nov urden da chasa u planisar e concepir da nov la piazza da scola.
- Planisar ed organisar il program da las uniuns ensemen cun ils uffants.

Infurmar ils uffants:

- Tematisar ils dretgs dals uffants en scola, en famiglia u en l'uniun.
- Infurmar ils uffants davart purschidas culturalas.
- Render attent ils uffants a purschidas da cussegliaziun e d'infurmaziun.

S'engaschar sin plaun politic per ils uffants:

- Promover en vischnanca projects a favur dals uffants, sco maisas da mezdi, scolas dal di, uras da bloc, canortas.
- Pretender in ambient da viver adattà als uffants.

Dar als uffants «spazi»:

- Dar als uffants spazi e pussaivladads da giugar en la proxima vischinanza dal lieu d'abitar.
- S'engaschar per ina pagina d'uffants en la gasetta regionala.

Nus ans engaschain. Per ils uffants e giuvenils en Svizra.

Pro Juventute s'engascha per satisfacer als basegns e per realisar ils dretgs dals uffants e giuvenils en Svizra. Mintga uffant e giuvenil duai avair la pussaivladad da sa sviluppar ad in uman saun ed abel da giuditgar, sco era da surpigliar responsabladad per sasez e per la societad.

La fundaziun Pro Juventute festivescha il 2012 ses giubileum da 100 onns. Ella è in'organisaziun privata, politicamain independenta e confessionalmain neutrala.

PRO JUVENTUTE

Thurgauerstrasse 39

8050 Zürich

Tel. 044 256 77 77

Fax 044 256 77 78

info@projuventute.ch

projuventute.ch

PC 80-3100-6

**PRO
JUVEN
TUTE**

**Per
tai!**